

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 40/2006 vp**

Hallituksen esitys laeiksi kuluttajariitalautakunnasta ja Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä syyskuuta 2006 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi kuluttajariitalautakunnasta ja Kuluttajavirastosta annetun lain muuttamisesta (HE 115/2006 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi talousvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Marjo Lahelma, oikeusministeriö
- assistentti Juha Lavapuro
- professori Tuomas Ojanen
- professori Teuvo Pohjolainen
- professori Ilkka Saraviita.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuluttajariitalautakunnasta, joka korvaa voimassa olevan lain kuluttajavalituslautakunnasta. Ehdotettu laki sisältää muutoksia muun muassa lautakunnan menettelytapoja koskevaan sääntelyyn. Muutoksen tarkoituksena on eri tavoin tehostaa lautakunnan toimintaa ja nopeuttaa asioiden käsitelyä.

Esitys liittyy valtion talousarvioehdotukseen vuodelle 2007 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2007.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa sääntelyä arvioidaan perustuslain 10 §:ssä turvattun kotirauhan näkökulmasta ja perustuslain 21 §:n oikeusturvasäännöksen valossa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Lakiesityksen tarkoituksena on laajentaa nykyisen kuluttajavalituslautakunnan toimivaltaa si-

ten, että se kattaisi eräin rajoituksin asuinhuoneistojen vuokrausta koskevat asiat ja lisäksi asumisoikeutta koskevat asiat. Tavoitteena on kansalaisten oikeusturvan tehostaminen lisäämällä mahdollisuuksia saada kuluttajariita-

asioihin ratkaisu tuomioistuimille vaihtoehtoisessa lautakuntamenettelyssä, jossa varmistetaan asianosaisten lakiin perustuvien oikeuksien ja velvollisuuksien toteutuminen nopeasti, suhteelliseen kevyin järjestelyin ja kohtuullisin kustannuksin. Samalla lautakunnan nimi muutetaan kuluttajariitalautakunnaksi.

Tällaista vaihtoehtoista riitojen ratkaisumenettelyä — samoin kuin sovittelua — on pidettävä oikeusturvaa parantavana menettelynä. Perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiesityksellä on siten hyväksyttävä tavoite, koska se edistää perustuslain 21 §:n mukaista oikeusturvaa.

Kuluttajariitalautakunta on 1. lakiehdotuksen 1 §:n mukaan riippumaton ja puolueeton kuluttajariita-asioita käsittelevä oikeussuojaelin. Se antaa 2 §:n perusteella vain ratkaisusuosituksia. Ellei toisin ole säädetty, menettelyssä noudatetaan 24 §:n mukaan hallintolakia. Asia voidaan 12 §:n 3 momentin perusteella ilmeisen perusteettomissa tapauksissa ratkaista vastapuolta kuulematta. Saman pykälän 4 momentin nojalla voidaan hakijalle tehdä ehdotus luopua asian käsittelystä, jos sovellettavan lainsäädännön, oikeuskäytännön tai lautakunnan ratkaisukäytännön perusteella on ilmeistä, että asian ratkaisu olisi hakijalle vastainen. Lautakunnan päätös ei 20 §:n nojalla myöskään ole täytäntöönpanokelpoinen, eikä sillä ole tuomion oikeusvaikutuksia. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kun otetaan huomioon kuluttajariitalautakunnan vaihtoehtoinen asema riitojen ratkaisupaikana ja päätösten suosituksenomaisuus, mikä ei estä asianosaisia saattamasta samaa asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi asian käsittelyn aikana kuluttajariitalautakunnassa tai sen käsittelyn jälkeen, ei mainittuja — sinänsä vähäisiä — poikkeuksia ole perustuslakivaliokunnan näemyksen mukaan pidettävä perustuslain 21 §:n kannalta ongelmallisina.

Kotirauhan suoja

Kuluttajariitalautakunnalla on 1. lakiehdotuksen 13 §:n 1 momentin mukaan asian selvittämiseksi oikeus suorittaa katselmuksia. Saman pykälän 3 momentin nojalla katselmuksen saa toi-

mittaa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa vain sen luvalla, jonka kotirauhan piiriin tila kuuluu. Muutoin katselmukseen sovelletaan, mitä hallintolain 38 §:ssä säädetään. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan katselmus liittyy useimmiten asunnon kauppaan taikka asunnon rakentamista tai korjaamista koskeviin erimielisyyksiin. Katselmuksella pyritään turvaamaan asian asianmukainen käsittely.

Sääntelyä on arvioitava perustuslain 10 §:n valossa. Sen 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Saman pykälän 3 momentin nojalla lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Sääntelyllä on merkitystä myös perustuslain 20 §:n 1 momentin kannalta, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa viranomaisessa asianmukaisesti käsitellyksi.

Lakiehdotus näyttää lähtevän siitä, että kun lautakunnan toimivalta kotirauhan piiriin ulottuvassa katselmuksessa voidaan perustaa asianomaisen lupaan, ei tällaisesta toimivallasta ole tarpeen säätää lailla muutoin kuin välillisesti. Tällainen sääntely ei perustuslakivaliokunnan aiemman käytännön mukaan ole hyvin sopusoinnussa perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistettuun oikeusvaltioperiaatteeseen sisältyvän vaatimuksen kanssa, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Valiokunta on pitänyt vastaavan tyyppistä sääntelyä perustuslain 10 §:n vastaisena, koska lakiehdotus ei ole sisältänyt perusoikeussuojaan puuttuvalta lailta edellytetyjä tarkkuuden ja täsmällisyyden vaatimukset täyttäviä säännöksiä siitä, millaisissa tilanteissa tai millä edellytyksillä viranomainen voi toimenpiteen tehdä (PeVL 37/2005 vp, s. 3, PeVL 42/2005 vp, s. 2). Merkityksellistä tästä näkökulmasta on ollut myös suostumuksen antamista ja peruuttamista koskevan sääntelyn puuttuminen sekä sääntelyyn liittyvä epäselvyys suostumuksen aitoudesta ja vapaaseen tahtoon perustuvuudesta (PeVL 19/2000 vp, s. 3—4, PeVL 37/2005 vp, s. 3/II). Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan perusoikeuksien turvaamiseksi — tässä tapauksessa 21 §:n mukaisen asian asianmukaisen käsittelyn turvaamiseksi —

voidaan lailla säätää välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Sen vuoksi ehdotetun 13 §:n 3 momentin toista virkettä tulee valiokunnan mielestä täsmentää siten, että kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa saa toimittaa katselmuksen vain, jos se katselmuksen kohteena olevan asian selvittämiseksi on välttämätöntä (PeVL 39/2005 vp, s. 3/I, PeVL 69/2002 vp, s. 2/II, PeVL 40/2002 vp, s. 2—3, PeVL 48/2001 vp, s. 2/II). Jotta 1. lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä, tulee 13 §:n 3 momentin toisesta virkkeestä poistaa lupaa koskevat maininnat.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 13 §:n 3 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Arja Alho /sd
jäs. Heidi Hautala /vihr
Hannu Hoskonen /kesk
Roger Jansson /r
Johannes Koskinen /sd
Outi Ojala /vas

Reino Ojala /sd
Klaus Pentti /kesk
Markku Rossi /kesk
Arto Satonen /kok
Seppo Särkiniemi /kesk
Jan Vapaavuori /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kalevi Laaksonen.